

**FARZAND TARBIYASIDA OTA-ONALAR ROLI:
ZAMONAVIY PEDAGOGIK VA
PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR**
mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya

**MAKTAB O'QUVCHILARINING EKOLOGIK MADANIYATINI
BAHOLASH MEZONLARI VA INDIKATORLARINI TAKOMILLASHTIRISH**

Sayfullayeva Sabina Nodirbek qizi
Qo'qon davlat universiteti 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada maktab o'quvchilarining ekologik madaniyatini baholash mezonlari va indikatorlarini takomillashtirish masalasi yo'ritilgan. Maqolada ekologik madaniyatni baholashning nazariy asoslari, mezon va indikatorlarning pedagogik mohiyati, ularni aniqlash va yangilash yo'nalishlari tahlil qilinadi. Shuningdek, baholash jarayonida kompetensiyaviy, faoliyatga yo'naltirilgan va reflektiv yondashuvlarning ahamiyati asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari ekologik madaniyatni aniqlashda kompleks yondashuvni joriy etish o'quvchilarning ekologik tafakkuri, qadriyatlarini va faoliyatini rivojlantirishda muhim omil ekanligini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *ekologik madaniyat, baholash mezonlari, indikator, kompetensiyaviy yondashuv, refleksiya, ekologik tarbiya, monitoring tizimi.*

Bugungi globallashtirish va texnologik taraqqiyot sharoitida insoniyat hayoti va tabiat o'rtasidagi muvozanat tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Iqlim o'zgarishi, atmosfera ifloslanishi, suv va yer resurslarining kamayib borishi kabi ekologik muammolar har bir jamiyat a'zosi, xususan, yosh avlodda ekologik mas'uliyat, ekologik ong va madaniyatni shakllantirish zaruratini kuchaytirmoqda. Shu nuqtai nazardan, maktab o'quvchilari ekologik madaniyatining rivojlanish darajasini aniqlash, uni muntazam baholab borish ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylanishi lozim.

Ekologik madaniyatni samarali shakllantirish uchun uni aniq, ilmiy asoslangan mezonlar va indikatorlar orqali baholash zarur. Chunki baholash tizimi o'quvchilarda ekologik bilim, ko'nikma, qadriyat va faoliyatga nisbatan munosabatlarning rivojlanish dinamikasini aniqlash imkonini beradi. Mavjud amaliyotda ekologik madaniyatni baholash ko'proq nazariy bilimlarga e'tibor qaratadi, holbuki, zamonaviy pedagogika ekologik faoliyat, shaxsiy ishtirok va ijtimoiy mas'uliyatni ham qamrab oluvchi kompleks yondashuvni talab etadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan "Yashil makon" tashabbusi, shuningdek, "Ekologik madaniyatni yuksaltirish konsepsiyasi" maktab ta'limi tizimida ekologik tarbiya va nazorat mexanizmlarini takomillashtirishni dolzarb vazifa sifatida belgilab bermoqda. Bu esa o'quvchilarning ekologik madaniyat darajasini baholashda yangi yondashuvlar, mezonlar va indikatorlarni ishlab chiqishni taqozo etadi.

Pedagogik nuqtai nazardan, baholash jarayonini takomillashtirish o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishini kuzatish, ekologik kompetensiyalarini bosqichma-bosqich

**FARZAND TARBIYASIDA OTA-ONALAR ROLI:
ZAMONAVIY PEDAGOGIK VA
PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR**
mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya

o'lchash, ularning ekologik faoliyatdagi ishtirokini aniqlash va rag'batlantirish imkonini beradi. Shu bois maqolada ekologik madaniyatni baholashning ilmiy-nazariy asoslari, mezon va indikatorlarning mazmuni, ularni takomillashtirish yo'nalishlari tahlil qilinadi.

Pedagogik nuqtai nazardan, ekologik madaniyatni baholash ta'lim jarayonining samaradorligini aniqlash, o'quvchilarning ekologik kompetensiyalarini rivojlantirishdagi o'zgarishlarni o'lchash va ta'lim mazmunini takomillashtirish imkonini beradi. Shuningdek, baholash natijalari ta'lim muassasalarida ekologik faoliyatni rejalashtirish va metodik yondashuvlarni tanlashda muhim mezon bo'lib xizmat qiladi.

2. Ekologik madaniyatni baholashning nazariy asoslari

Ekologik madaniyatni baholashning nazariy asoslari shaxs rivojlanishiga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy va tizimli yondashuvlarga tayangan holda shakllanadi. Ular quyidagi tamoyillarga tayanadi:

- Komplekslik tamoyili – baholash faqat bilimni emas, balki o'quvchilarning hissiy, qadriy, faoliyat va xulq-atvor jihatlarini ham qamrab olishi lozim;
- Uzlaksizlik tamoyili – ekologik madaniyatni o'lchash bosqichma-bosqich, sinfdan sinfga o'tishda muntazam amalga oshiriladi;
- Sub'ektiv va ob'ektiv muvozanat – baholashda o'quvchining o'zini baholashi (refleksiya) va o'qituvchi tomonidan kuzatuv asosida baholash birgalikda olib boriladi;
- Amaliy yo'naltirilganlik – o'quvchilarning ekologik faoliyatdagi ishtiroki va amaliy natijalar (masalan, tabiatni muhofaza qilish aksiyalarida qatnashish) inobatga olinadi.

3. Ekologik madaniyatni baholash mezonlari

Ekologik madaniyatni baholashda mezonlar (kriteriyalar) — bu o'quvchilarning ekologik rivojlanish darajasini belgilovchi asosiy ko'rsatkichlardir. Ular quyidagi asosiy yo'nalishlarda aniqlanadi:

1. Ekologik bilimlar mezoni – o'quvchining ekologik tushunchalar, tabiat qonuniyatlari, ekologik muammolar to'g'risidagi bilim darajasi.
2. Ekologik qadriyatlar mezoni – tabiatni muhofaza qilish, resurslardan oqilona foydalanish, ekologik xavfsizlikni qadrlash kabi shaxsiy e'tiqod va munosabatlar.
3. Ekologik ko'nikma va malakalar mezoni – o'quvchilarning kundalik hayotda ekologik xatti-harakatlarni amalga oshirish, chiqindilarni saralash, energiyani tejash, yashil muhit yaratishdagi amaliy ishtiroki.
4. Ekologik faoliyat mezoni – o'quvchilarning ekologik tadbir, loyiha va aksiyalardagi faol ishtiroki, tashabbuskorligi va jamoaviy ishlardagi roli.
5. Refleksiv munosabat mezoni – o'quvchining o'z ekologik xulqini tahlil qilish, o'zgarishlarni anglash va shaxsiy mas'uliyatni his etish darajasi.

4. Ekologik madaniyat indikatorlari

**FARZAND TARBIYASIDA OTA-ONALAR ROLI:
ZAMONAVIY PEDAGOGIK VA
PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR**
mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya

Har bir mezon o‘ziga xos indikatorlar orqali aniqlanadi. Indikatorlar — bu o‘quvchining ekologik madaniyat darajasini o‘lchashga xizmat qiluvchi aniq, kuzatiladigan ko‘rsatkichlardir. Masalan:

Mezon	Indikator misollari
Ekologik bilimlar	O‘quvchi iqlim o‘zgarishi, chiqindilarni qayta ishlash, barqaror rivojlanish tushunchalarini izohlab bera oladi.
Ekologik qadriyatlar	O‘quvchi tabiatga zarar yetkazadigan harakatlarga tanqidiy qaraydi; ekologik muammolarga befarq emas.
Ekologik ko‘nikmalar	Kundalik hayotda suv, elektr, qog‘ozni tejaydi; chiqindilarni saralaydi.
Ekologik faoliyat	“Yashil maktab” yoki “Tabiat do‘stlari” to‘garaklarida faol ishtirok etadi.
Refleksiv munosabat	O‘z ekologik xatti-harakatlari haqida fikr yuritadi, o‘zgarishlarni kuzatib boradi.

5. Baholash jarayonini takomillashtirish yo‘nalishlari

Hozirgi ta‘lim amaliyotida ekologik madaniyatni baholash tizimi ko‘pincha test yoki so‘rovnomalarga tayanadi. Ammo zamonaviy pedagogika quyidagi takomillashtirish yo‘nalishlarini ilgari suradi:

- Ko‘p manbali baholash tizimi (multisource assessment) – o‘qituvchi, o‘quvchi va ota-onaning baholashlari uyg‘unlashtiriladi;
- Portfolio asosida baholash – o‘quvchilarning ekologik loyihalari, suratlar, yozma hisobotlari asosida individual rivojlanish tahlil qilinadi;
- Raqamli indikatorlar – onlayn platformalar orqali ekologik faoliyat natijalarini qayd etish, reyting tizimi joriy etish;
- Monitoring tizimi – ekologik madaniyat darajasining sinf va maktab kesimida o‘z sish dinamikasini aniqlash.

6. Baholashning natijaviy ko‘rsatkichlari

Takomillashgan baholash tizimi orqali quyidagi natijalarga erishish mumkin:

- o‘quvchilarda ekologik tafakkur va ong darajasi oshadi;
- shaxsiy mas‘uliyat hissi va ekologik qadriyatlar mustahkamlanadi;
- ekologik faoliyatga ijtimoiy faollik bilan yondashuv shakllanadi;
- o‘qituvchilar uchun ekologik ta‘limning samaradorligini tahlil qilish imkoniyati paydo bo‘ladi.

Shu tariqa, ekologik madaniyatni baholash mezonlari va indikatorlarini takomillashtirish nafaqat ta‘lim jarayonining sifatini oshiradi, balki maktab o‘quvchilarining ekologik ongini barqaror rivojlantirish uchun samarali pedagogik mexanizm sifatida xizmat qiladi.

**FARZAND TARBIYASIDA OTA-ONALAR ROLI:
ZAMONAVIY PEDAGOGIK VA
PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR**
mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev, Sh.M. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risidagi Farmon. – 2022-yil 28-yanvar, PQ–60-son.
2. Ekologik madaniyatni yuksaltirish konsepsiyasi. – O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 3-oktabrdagi 808-son qarori.
3. Muminov, O., & Abdullayeva, D. Ekologik ta’lim va tarbiya metodikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. – 212 b.
4. Qodirova, M. Ekologik madaniyatni shakllantirishda baholashning pedagogik asoslari. – Toshkent: TDPU, 2020. – 168 b.
5. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. – Paris: UNESCO Publishing, 2017. – 74 p.
6. Azamovna, Ismoilova Gulbaxor. "Development of ecological culture on the basis of modern pedagogical technologies." INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 8.036 11.04 (2022): 165-170.
7. Azamovna, Ismailova Gulbakhor. "Globalization in the process the student is the national values of the youth in the spirit bring up necessity." JournalNX 8.12 (2022): 512-516.
8. Исмоилова, Гулбахор Азамовна. "РАЗВИТИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ У СТУДЕНТОВ КАК ОБЩЕСТВЕННО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ НЕОБХОДИМОСТЬ." ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ В СОВРЕМЕННОЙ НАУКЕ. 2020.
9. Исмоилова, Гулбахор Азамовна. "ЎЗБЕКИСТОН ТАРИХИ ТАЪЛИМИ ЖАРАЁНИДА ТАЛАБАЛАРДА ЭКОЛОГИК МАДАНИЯТНИ РИВОЖЛАНТИРИШ." Современное образование (Узбекистан) 11 (96) (2020): 45-51.